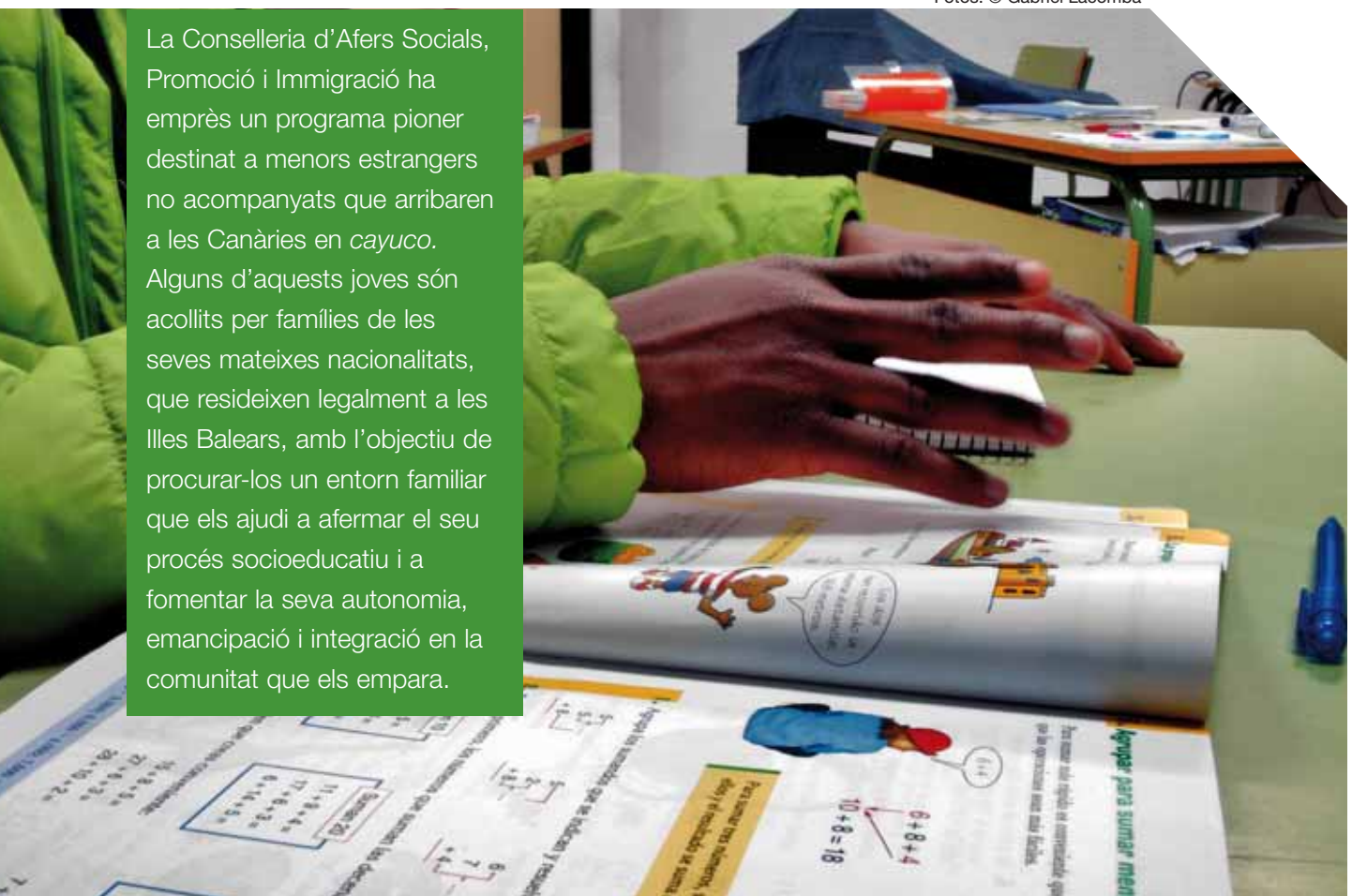

PROGRAMA DE FAMÍLIES ACOLLIDORES DE MENORS IMMIGRANTS (MENA)

Fotos: © Gabriel Lacomba

La Conselleria d' Afers Socials, Promoció i Immigració ha emprès un programa pioner destinat a menors estrangers no acompanyats que arriben a les Canàries en *cayuco*. Alguns d'aquests joves són acollits per famílies de les seves mateixes nacionalitats, que resideixen legalment a les Illes Balears, amb l'objectiu de procurar-los un entorn familiar que els ajudi a afermar el seu procés socioeducatiu i a fomentar la seva autonomia, emancipació i integració en la comunitat que els empara.

A Espanya, on la defensa dels drets dels menors és un reflex del seu bon nivell de desenvolupament i progrés, s'ha d'anteposar l'interès superior del menor a les infraccions en matèria d'estrangeria

Quan un menor no acompanyat d'un adult entra en un país de manera irregular es produeix la dicotomia següent: d'una banda, com a persona immigrada indocumentada, pot ser detinguda i repatriada però, d'altra banda, la seva condició de menor d'edat fa que per damunt dels requisits legals prevalguin la seva protecció i la garantia dels seus drets, recollits a la Convenció sobre els Drets del Nin.

Al llarg de la darrera dècada, el nostre país ha presenciat l'arribada creixent de menors no acompanyats a les costes de les Canàries. Aquests al·lots se sumen al corrent migratori cap a països desenvolupats, amb l'esperança de millorar les expectatives de futur i ajudar les seves famílies als països d'origen.

Segons la legislació espanyola, qualsevol menor no acompanyat es troba en situació de desemparament i, en conseqüència, és subjecte a la tutela de l'Administració. Així, l'actuació per part de les institucions espanyoles envers l'arribada de menors estrangers no acompanyats (MENA) ha consistit a acollir-los en centres de menors o en pisos tutelats, o en la repatriació familiar del menor al seu país d'origen o als serveis competents de protecció de menors d'aquest país, si se'n fessin responsables.

D'aquestes actuacions s'han criticat, no obstant això, la falta d'un projecte educatiu formatiu per a la seva vida futura en l'exercici de la tutela d'aquests menors i, en alguns casos, com denuncia Human Rights Watch, les repatriacions automàtiques no han tingut en compte la situació de risc a la qual s'enfrontaven els menors als seus països d'origen (abusos, detencions, maltractaments).

Segons l'informe recent *"Ni Ilegales ni Invisibles: Realidad jurídica y social de los Menores Extranjeros en España"* presentat pel Consell General de l'Advocacia Espanyola (CGAE) i UNICEF Espanya, ha d'assumir-se la tutela dels menors estrangers no acompanyats des del primer moment en què

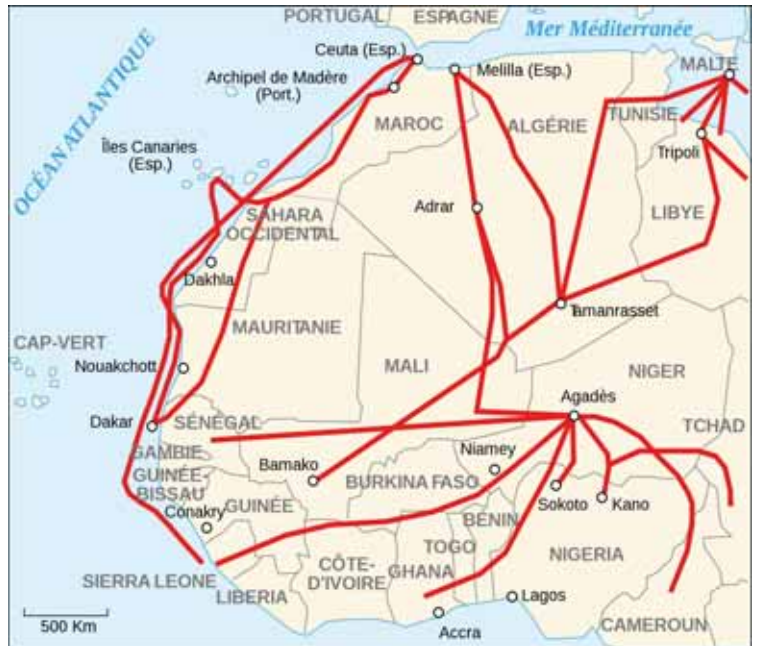
són detectats, per la situació de desemparament i vulnerabilitat en què es troben. Aquest informe manifesta que la legislació actual és obsoleta i que s'han d'adaptar els procediments de l'Administració a la realitat actual dels milers de menors estrangers, acompanyats i no acompanyats, que resideixen al nostre país. L'informe afegeix que les polítiques restrictives no són la solució i que és necessari acabar amb la descoordinació existent entre l'Administració central i les administracions autonòmiques.

Per regla general, els menors estrangers no acompanyats que arriben a Espanya procedeixen de països pobres, on la falta d'un futur laboral i d'oportunitats econòmiques fa que moltes de les seves famílies s'hagin de desprendre del poc que tenen o d'endeutar-se per pagar el seu "viatge" amb l'esperança que aconseguixin un treball a Espanya i els puguin enviar regularment alguns diners.

Aquests al·lots, quan arriben al nostre país, després d'un trajecte perillós i a vegades traumàtic, estan sols, sense la protecció d'una persona gran responsable o la referència d'una família, i en una edat problemàtica com és l'adolescència. A més, tenen una missió urgent, ajudar les seves famílies als països d'origen, encara que difícilment podran dur-la a terme perquè no tenen ni papers ni l'edat legal per treballar. Així és que de vegades aquests joves abandonen els centres d'acollida per tractar d'independitzar-se, sovint amb conseqüències pitjors.

S'ha comprovat que els programes d'acollida que han donat millors resultats, amb relació al procés d'integració social d'aquests menors, són els que s'han basat en el principi de preparació per a l'autonomia: la convivència en pisos petits en els quals es reparteixen les responsabilitats i es dona suport als processos de formació professional, l'aprenentatge del castellà i les activitats d'oci i de temps lliure compartits amb altres joves.

La Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració considera més eficaç per a la regularització de la situació del menor estranger no acompanyat i la seva inserció social que l'acolliment es produeixi a través de famílies i no només de centres

Mapa de les rutes de la immigració cap al Nord d'Àfrica i Europa des de l'Àfrica Occidental (Font: Frankfurter Allgemeine Zeitung).

Per tal d'assistir els menors immigrants, la comunitat canària disposa d'una xarxa de centres d'acollida i atenció. Tot i així, té seriosos problemes per poder donar cobertura als més de 1.300 menors arribats de manera irregular a les seves costes. D'aquí ve que les comunitats autònomes, en solidaritat amb la comunitat canària, es facin càrrec d'alguns grups d'al·lots, a través de centres de menors i, en menor mesura, en pisos tutelats, com ha fet fins ara la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

La novetat prové del conveni que permet l'acolliment per part de famílies de les Balears d'origen senegalès i malians d'aquests menors estrangers no acompanyats arribats en pastera a les Canàries. Un acord que se signà el passat mes de gener entre la consellera d'Afers Socials, Promoció i Immigració del Govern de les Illes Balears, Fina Santiago, i la consellera de Benestar Social, Joventut i Habitatge del Govern de les Canàries, Inés Nieves Rojas de León.

Segons explicà Santiago, "pensem que l'estada amb una família serà molt més facilitadora amb vista a la integració i servirà també per comunicar als menors missatges més clars de les dificultats que tenen les persones immigrants quan arriben a un altre país".

Aquest Programa de famílies acollidores de menors estrangers (MENA) està subvencionat per la comunitat canària i té per objectius oferir als joves la formació acadèmica o laboral necessària per facilitar-ne la inserció i fer participants les famílies del Senegal i de Mali residents a les Illes Balears de la integració dels menors que han deixat la seva terra per motius econòmics.

Programa de famílies acollidores MENA a les Illes Balears

Abans de la posada en marxa d'aquest programa, tècnics de la Conselleria d'Afers Socials mantingueren diverses reunions amb famílies procedents del Senegal i de Mali, que treballen i resideixen legalment a les Balears, interessades a participar en el programa i ajudar així els nous arribats. Segons els tècnics, "el que mou aquestes famílies és la solidaritat. Han teixit entre elles una xarxa social i volen ajudar. A més, són conscients que si aquest programa funciona a les illes, es pot estendre a la resta de l'Estat".

Aly, Bassirou, Gaoussou, Koly, Makan, Modou... són els noms d'alguns dels 16 menors que arribaren a Mallorca per participar en aquest nou programa. La majoria procedeixen de zones rurals del Senegal i de Mali, des de les quals es dirigiren a Nouadhibou, port al nord de Mauritània, on embarcaren en un *cayuco* amb rumb a les Canàries (una travessia que en el millor dels casos dura uns quatre dies). Una vegada arribats a les Canàries foren acollits en centres tutelats d'aquelles illes, fins que el mes de setembre es traslladaren a Mallorca, on els acolliren famílies senegaleses i malianes residents a l'illa.

En aquests moments, ara que el programa MENA ha començat a rutllar, el personal tècnic de la Conselleria dedicat a aquest projecte ha pogut constatar que el comportament dels menors als seus nous domicilis és de respecte cap a la família acollidora, els horaris i els hàbits establerts, i de participació en la vida domèstica. Es comuniquen en la seva llengua materna, el wòlof o el bambara, amb la nova família, amb la qual, a més, comparteixen les tradicions i la cultura de les seves comunitats d'origen.

Potser el més difícil, segons els tècnics, és fer comprendre a aquests menors la necessitat de formar-se professionalment per completar la integració i tenir expectatives laborals, atès que no conceben que l'educació és una inversió per al seu futur. De tota manera, accepten de bon grat les orientacions i suggeriments pel que fa a aquest tema.

De moment, els 16 menors acudeixen diàriament als instituts de Palma i d'Inca –els que cursen estudis de secundària–, i la resta als centres on segueixen programes de qualificació professional inicial (PQPI), en mòduls de cuina, mecànica o electricitat. Es tracta d'aconseguir que desenvolupin unes competències bàsiques professionals i personals que els ajudin a inserir-se laboralment.

Setmanalment assisteixen a una tutoria, on se'n valora l'evolució pedagògica i s'insisteix en la importància que continuïn endavant amb la seva formació. Aquestes trobades ser-

“ Aquest programa, a més de facilitar un ambient familiar estable als menors, inclou un pla formatiu. Els menors segueixen cursos d'educació secundària obligatòria o de capacitació professional, i també cursos de castellà i de català. ”

veixen també per conèixer algunes necessitats dels menors, que per timidesa no s'atreveixen a comunicar o a sol·licitar a les famílies acollidores.

Paral·lelament, es mantenen reunions periòdiques amb els professionals de l'educació que intervenen en la formació del menor i es planifica el contingut del seu reforç escolar. El Programa MENA inclou un aula de reforç educatiu, conduït per una mestra i psicopedagoga, la qual, en coordinació amb els centres escolars, intenta millorar les competències dels menors en aquelles matèries en què necessiten més suport. Es constata un progrés substancial en el nivell de castellà, i també, tot i que més gradualment, en l'aprenentatge del català i en matemàtiques.

A l'hora del temps lliure, gairebé tots el comparteixen amb les seves famílies acollidores, amb les quals miren la televisió, juguen o utilitzen l'ordinador, quan n'hi ha. També practiquen esports, majoritàriament el futbol, i solen reunir-se alguns diumenges a l'Estadi de Son Moix per seguir els partits del RCD Mallorca.

En l'àmbit de les famílies acollidores, els tècnics del Programa MENA mantenen el contacte telefònic i realitzen una visita quinzenal pactada al domicili familiar, on se supervisa l'ús de la subvenció que es rep en concepte d'ajuda per a l'acolliment i s'orienta sobre les pautes educatives que s'han de seguir, mitjançant en els conflictes –fins ara gairebé nuls– que puguin sorgir durant la convivència. S'ha constatat que l'adaptació dels menors a les famílies acollidores ha estat ràpida i que, exceptuant alguns dubtes de les famílies respecte a l'ús de la subvenció, no han manifestat cap queixa per la conducta dels menors, més encara, aquestes famílies experimenten l'acolliment com l'arribada d'un nou fill.

Principals fases del programa d'intervenció MENA Illes Balears:

- Formació a les famílies acollidores, per reforçar actituds, habilitats i coneixements pel que fa a l'acollida de menors i en particular sobre el perfil del menor que els tècnics de l'equip MENA els assignen (una vegada elaborat l'informe psicossocial de les famílies i la valoració específica de cada cas).
- Presentació del menor a les famílies i signatura del pacte o Contracte d'Acolliment Familiar Temporal, entre la família, el menor i el tècnic de referència.
- Tutories amb el menor per oferir-li informació sobre els objectius del Programa. Lliurament de roba i realització dels tràmits burocràtics necessaris (empadronament, obtenció de la targeta sanitària i la targeta ciutadana).
- Suport i supervisió per vetllar per la relació entre la família acollidora i el menor, i mitjançar en les dificultats que puguin presentar-se.
- Avaluació del nivell formatiu dels menors per adaptar la formació a les seves edats, capacitats i interessos, i integrar-los en els centres educatius i de formació professional dirigits a millorar les seves competències laborals.
- Suport escolar: classes de català i de castellà, formació bàsica de coneixement del medi per facilitar la integració i el coneixement del país d'acollida (coneixement geogràfic, hàbits, costums, cultura, recursos socials, institucions, història, etc.).
- Seguiment personalitzat de la formació acadèmica en coordinació amb els educadors responsables.
- Assolida la majoria d'edat, els usuaris del Programa MENA podran integrar-se en programes destinats a donar suport i orientar la seva emancipació.